

STATSMINISTERIET

Dato: 10. september 2009

Statsminister Lars Løkke Rasmussens svar på spørgsmål nr. 207-213 (alm. del) stillet af Det Politisk-Økonomiske Udvalg. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Frank Aaen (EL).

Spørgsmål 207:

»Under henvisning til statsministerens svar på PØU alm. del spørgsmål 148 om statsministerskiftet bedes ministeren redegøre for: Hvordan er skifte af statsminister uden nyvalg gennemført i tidligere tilfælde, herunder hvordan det parlamentariske flertal for den nye regering er konstateret?«

Svar:

Der redegøres nedenfor overordnet for de statsministerskifter, som har fundet sted efter 1955. Redegørelsen bygger navnlig på Tage Kaarsteds fremstilling ”De Danske Ministerier 1953-1972”.

Hans Hedtoft:

Da Hans Hedtoft døde i 1955, var den daværende udenrigsminister, H.C. Hansen, konstitueret som statsminister under Hedtofts ophold i udlandet. H.C. Hansen lod sig uden videre udnævne til ny statsminister. Et flertal havde 2 år tidligere i 1953 peget på en socialdemokratisk regering.

H.C. Hansen:

Da H.C. Hansen døde i 1960, havde Viggo Kampmann under den sidste sygdomsperiode været konstitueret som statsminister. Regeringen var en flerpartiregering bestående af Socialdemokratiet, Retsforbundet og Det Radikale Venstre. Viggo Kampmann blev udnævnt som statsminister med en uændret regeringssammensætning. Forinden havde de tre partiledere fra regeringspartierne over for kongen bekræftet, at regeringens parlamentariske grundlag var uændret.

Viggo Kampmann:

Under Viggo Kampmanns hospitalsindlæggelse i august 1962 blev den daværende udenrigsminister, Jens Otto Krag, konstitueret som statsminister. Den 3. september 1962 indgav Jens Otto Krag som fungerende statsminister regeringens afskedsbegæring. Herefter modtog Kongen Jens Otto Krag som repræsentant for Socialdemokratiet og Karl Skytte som repræsentant for Det Radikale Venstre. De anbefalede, at Krag blev udnævnt til statsminister, hvilket Kongen straks gjorde. En partilederrunde blev anset for uforholden, eftersom Krag's parlamentariske grundlag var det samme som Kampmanns.

Jens Otto Krag:

Da Jens Otto Krag i oktober måned 1972 meddelte, at han ikke ønskede at fortsætte som statsminister, blev den daværende udenrigsminister, K.B. Andersen, konstitueret som statsminister, og Anker Jørgensen få dage senere udnævnt som ny statsminister. Forinden havde der i Statsministeriet været afholdt et gruppeformandsmøde, hvor det konstateredes, at et statsministerskifte ikke ville medføre nogen ændring i regeringens parlamentariske grundlag, og at der derfor ikke var nogen anledning til at tilråde Dronningen at rådføre sig med partilederne. Herefter gennemførtes regeringsskiftet uden nogen formelig dronningerunde.

Anker Jørgensen:

Regeringsskiftet i 1982, hvor Poul Schlüter afløste Anker Jørgensen, fandt sted efter at regeringen demissionerede, hvorefter der var en formelig dronningerunde.

Poul Schlüter:

Regeringen Schlüter demissionerede den 15. januar 1993 og efter en formelig dronningerunde udnævntes regeringen Poul Nyrup Rasmussen.

Spørgsmål 208:

»Har der ved tidligere skifte af statsminister uden nyvalg før eller efter skiftet været diskussion om, hvordan forløbet statsretsligt skulle være?«

Svar:

Tidligere skifte af statsminister er beskrevet flere steder i den juridiske litteratur. Statsministeriet kan f.eks. henvise til Tage Kaarsteds fremstilling ”De Danske Ministerier 1953-1972”, ”Regeringsdannelsen 1981” af Holger Hansen, Juristen 1982, s. 96ff, ”Regeringsskiftet i januar 1993” af Holger Hansen, Juristen 1993, s. 285ff samt til Jørgen Albæk-Jensens artikel ”Nogle statsretlige spørgsmål i forbindelse med regeringskifte uden valg”, som er trykt i Ugeskrift for Retsvæsen 1993B, s. 176ff. Der redegøres de nævnte steder for de faktuelle forløb og de statsretlige overvejelser og problemstillinger i forbindelse med de forskellige statsministerskifter.

Spørgsmål 209:

»Er der eksempler på at skifte af statsminister er sket på samme måde som i 2009. Hvis ikke, hvad er begrundelsen for de enkelte afvigelser?«

Svar:

Grundloven indeholder ikke detaljerede regler om den fremgangsmåde, der skal følges i forbindelse med et såkaldt statsministerskifte. Generelt skal den forfatningsretlige regulering heraf ses i sammenhæng med den konkrete situation, herunder de parlamentariske forhold.

Om fremgangsmåden i forbindelse med statsministerskiftet i 2009 kan henvises til mit svar på spørgsmål nr. 148 (alm. del) stillet af Det Politisk-Økonomiske Udvalg. Som det fremgår heraf, minder de nærmere omstændigheder vedrørende statsministerskiftet i 2009 meget om situationen i 1972, jf. min besvarelse af spørgsmål 207. Der blev dog ikke i forbindelse med skiftet i 2009 konstitueret en statsminister til at forestå skiftet, som det var tilfældet i 1972. Den del af fremgangsmåden i 1972 har dog også efterfølgende været kritiseret.

Fremgangsmåden i 2009 er endvidere sammenlignelig med de tidligere fremgangsmåder i 1955, 1960 og 1962, jf. min besvarelse af spørgsmål 207, derved, at det i disse situationer konstateredes, at det parlamentariske grundlag var uændret efter et statsministerskifte, der således kunne gennemføres uden en dronningerunde.

Spørgsmål 210:

»Var der en statsretslig begrundelse for den tidsplanlægning, der nødvendiggjorde at økonomi- og erhvervsministeren blev hentet så hurtigt hjem?«

Svar:

Som nævnt i besvarelsen af spørgsmål 209 indeholder grundloven ikke detaljerede regler om den fremgangsmåde, der skal følges i forbindelse med et såkaldt statsministerskifte.

Det er sædvanligt, at dannelsen af en ny regering søges gennemført hurtigst muligt, når den siddende statsminister har indgivet sit ministeriums afskedsbegæring til Dronningen. Dette skal bl.a. ses i lyset af grundlovens § 15, stk. 2, hvoraf det følger, at et ministerium, som har begæret sin afsked, fungerer, indtil et nyt ministerium er udnævnt, og at fungerende ministre i deres embede kun kan foretage sig, hvad der er fornødent til embedsforretningernes uforstyrrede førelse.

Spørgsmål 211:

»Var repræsentanter for det parlamentariske flertal for den nye regering fysisk til stede hos statsoverhovedet før den nye statsminister blev anerkendt?«

Svar:

Jeg kan henvise til min besvarelse af spørgsmål 148 (alm. del) stillet af Det Politisk-Økonomiske Udvalg, hvoraf det bl.a. fremgår, at statsministeren den 5. april 2009 holdt møder i Statsministeriet med repræsentanter for partierne Venstre, Konservative, Dansk Folkeparti og Liberal Alliance. På møderne blev det bekræftet og protokolleret, at en ny regering bestående af Venstre og Konservative med Lars Løkke Rasmussen som statsminister ville have parlamentarisk opbakning fra de ovennævnte partier – der samlet udgør et flertal i Folketinget.

Der blev på den baggrund ikke afholdt en dronningerunde.

Spørgsmål 212:

»Blev det overvejet at gennemføre en såkaldt dronningerunde?«

Svar:

Der henvises til min besvarelse af spørgsmål 211.

Spørgsmål 213:

»Gik regeringen som helhed af, hvorefter ministrene blev udnævnt/genudnævnt eller blev kun ændringerne præsenteret for statsoverhovedet?«

Svar:

Der henvises til min besvarelse af spørgsmål 148 (alm. del) stillet af Det Politisk-Økonomiske Udvalg, hvor der udførligt er redegjort for forløbet i forbindelse med statsministerskiftet.